

ODYSSEUS'UN DOĞAÜSTÜ SEYAHATI BAĞLAMINDA BİR İNCELEME HOMEROS ÇAĞI'NDA ÖBÜR DÜNYA ALGISI ÜZERİNE

MIRACULOUS VOYAGE OF ODYSSEUS AFTERLIFE ACCORDING TO HOMER

Didem DEMİRALP*

Özet

Homeros'un Odysseia destanının 11. kitabı, hikâyenin başkişisi olan Odysseus'un Hades olarak da bilinen Ölümler Ülkesi'ne yaptığı seyahate ayrılmıştır. Troya Savaşı'nın ardından yurdu İthake'ye dönmek üzere yola çıkan yiğit, ölümler diyarına, bilici Teiresias'ın ruhuna danışmak amacı ile gelir. Odysseus, aynı zamanda ölümlerin tanrısına da isim vermiş olan Hades'e yaptığı bu seyahatte, yalnız Teiresias ile değil ama dostu Elpenor, anası Antikleia, silah arkadaşları Akhilleus, Agamemnon, Antilokhos, Aias'ın ruhları ile de karşılaşır. Odysseus'un gördüğü ruhlar arasında, yarı tanrısal kahramanlara ait olup, hayatta iken yaptığı işi hâlâ sürdürmekte olanlarla, ölmeden evvel işlediği suçun cezasını çekenler de bulunur. Yiğidin Hades'te başından geçenler, bir yanı ile bilinmeze yapılan bir yolculuğu resmeder. Öte yandan Homeros'un çizdiği bu tablo, dönemin öbür dünya algısına dair önemli veriler sunar.

Anahtar kelimeler: Odysseus, Hades, Akheron, Teiresias, Persephone.

Abstract

The 11th book of Homer's *Odyssey* narrates Odysseus's journey to the Underworld known as Hades. As he wanted to return to his homeland (Ithaca) following the war of Troy, he had to talk to Tiresias the seer who was in the Land of the Dead. In due course of his journey to the Underworld, not only did he meet Tiresias but he also met his friend Elpenor, his mother Anticleia, his fellow fighters like Achilles, Agamemnon, Antilochus, Aias and many others. On the one hand the adventures of Odysseus in Hades depict a journey to the unknown, but on the other hand they provide important facts about the conception of the Afterlife in the Homeric Age.

Key words: Odysseus, Hades, Acheron, Tiresias, Persephone.

GİRİŞ

Homeros'un *Odysseia* destanı¹, Akhalı² bir erin, İthake³ kralı Odysseus'un yaşam öyküsünden kesitler sunar. Troya Savaşı'nın ardından yurduna dönmek üzere bir grup silah arkadaşı⁴ ile denizlere açılan –ve sayısız güçlükle boğuşmak zorunda kalan-⁵ Odysseus'un doğaüstü olaylarla taçlanan maceraları, kâh şairin, kâh kralın bizzat kendi ağzından – zamandizinsel olmayan bir üslupla- aktarılır. Bu doğaüstü öykülerin belki de en ilginç, kralın, Hades⁶ olarak anılan ölümler diyarına, yeraltına yaptığı seyahattir. Odysseus'a bu yolculuğa çıkmasını salık veren, Kirke'dir.⁷ Yiğit, yeraltına inmeli ve Teiresias⁸ ile⁹ konuşarak eve dönüş yolculuğu hakkında bilgi almalıdır.

Destanın 11. kitabı, Odysseus ve arkadaşlarının bu gizemli seyahatine ayrılmıştır. İşte, biz de bu çalışmada, Homeros'un bu kitapta çizdiği Hades resminin ışığında dönemin öbür dünya algısını incelemek istiyoruz.

*Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü. E-mail: didemd@gazi.edu.tr

¹ İlyada'dan sonra –İ.Ö 8.yüzyılın sonuna doğru- biçim aldığı düşünülen ve 24 kitaptan oluşan. Öte yandan Homeros Çağı olarak bilinen dönem, yaklaşık olarak İ. Ö 1200- İ. Ö 800 arasındaki zaman dilimini kapsar.

² Danaolu ya da Argoslu da denir.

³ Yunanistan'da ada.

⁴ Yahut gemicileri.

⁵ On yıl boyunca.

⁶ Aynı zamanda ölümler ülkesinin tanrısı. Tanrının diğer isimleri Aidoneus, Pluton ve Dis'tir. Homeros'ta Aides olarak geçer.

⁷ Güneş tanrısı Helios ile tanrı Okeanos'un kızı Perseis'ten doğmuş olan büyücü- tanrıça. Efsanevî Aiaie adasında yaşardı. Odysseus –sayısız deniz kazasının ardından- geriye kalan tek bir gemisi ile buraya ulaşmış ve bir süre –tanrıçanın aşığı olarak- adada kalmıştı.

⁸ Thebaili –kör- bilici. Kâhinlik yeteneği, Zeus'un armağanı imiş. Bu gücünü –yanı sıra bilincini- Hades'te de koruması, Persephone (Hades'in karısı- ölümlerin tanrıçası) ile alakalı imiş.

⁹ Ya da ruhu (psykhe) ile. Homeros'un destanlarında “ruh” sözcüğü ile ilişkili dört terim kullanılır. Bunlardan “psykhe”, ölmekte olan kişinin ağzından –sahibinin şeklini hâlâ koruyarak- uçup giden ama sonrasında da yaşamaya devam eden “ruh”u imler. “Thymos” kalp, yürek, can, cesaret ya da öfke ile ilgilidir. “Skia” gölge; “eidolon” ise görüntü anlamına gelir(Peters 2004: 323; Gören 2007: 127).

Fotoğraf 1. Odysseus ve Sirenler Fotoğraf 2. Hades ve Persephone

ODYSSEUS'UN ÖLÜLER ÜLKESİNE SEYAHATI¹⁰

Aiaie adasında geçen bir senenin sonunda yurduna dönmek isteyen Odysseus, Kirke'den, öncesinde başka bir seyahat yapması gerektiğini işitir. Yiğit, ölülerin diyarına giderek Teiresias'ın ruhuna danışacaktır. Hades'e incek olmak, Odysseus'u¹¹ hayli korkutur ama tanrıça ile konuşmasının¹² ve gerekli hazırlıkların tamamlanmasının¹³ ardından yola çıkar.¹⁴

Tüm gün süren yolculuk –güneş batarken- Okeanos'a ulaşılmasıyla¹⁵ sona erer. Gemiye karaya çeken Odysseus ve arkadaşları, Kirke'nin bahsettiği yere yürüyerek ulaşırlar.

¹⁰ Odysseus'un Phaiaklar'a bizzat anlattığı. Eve dönüş yolculuğu sırasında Skherie (muhtemelen Korfu) adasına çıkan ve buranın halkı ile karşılaşan yiğit, kral Alkinoos'un sarayında konaklamıştı. Sonrasında yurdu İthake'ye yine Phaiaklı gemiciler tarafından götürülmüşü.

¹¹ Yanı sıra arkadaşlarını.

¹² Hades'e giderken izlemesi gereken rotaya ve oraya ulaşınca yapması gerekenlere dair. Buna göre yiğit, yelkenlisini, Boreas'ın (Batı Rüzgârı) esintisine bırakarak Okeanos'u (yeryüzünü çepeçevre saran ırmak) geçecek ve alçak bir kıyıda, uzun kavaklarla kısır söğütlerin yetiştiği- Persephone koruluğunun bulunduğu yerde karaya çıkacaktır. Ardından Hades'in evine yönelecek, Styks'in (nefret nehri) bir kolu olan Kokytos (ınıltılar nehri) ile Pyriphlegeton'un (ateş nehri) buluşup Akheron'a (acı nehri) karıştığı yerde bulunan kayaya yaklaşarak eni boyuna denk bir çukur kazacak ve burada ölülere – ballı süt, tatlı şarap, su ve beyaz undan oluşan- bir sunu sunacaktır. Sonra çaresiz ölülere yakaracak ve İthake'deki sarayına varır varmaz onlar için kısır bir ineği kurban edeceğine ve sunağı zengin armağanlarla dolduracağına yemin edecektir. Teiresias'a ise sürünün en güzel siyah koçunu adayacaktır. Ölmüşlerin muhteşem kalabalığına yalvarırken –başları Erebos'a (karanlık) dönük durumdaki- bir koç ile siyah bir koyunu kurban edecektir. Bu sırada kendisi de geriye, akmakta olan nehirlere doğru bakıyor olmalıdır. Hemen sonra ölülerin ruhları belirecektir. Yiğit, arkadaşlarına, öldürülen koyunların derilerini yüzmelerini ve yakmalarını, bu sırada tanrılara, güçlü Hades ile dehşet uyandıran Persephone'ye yakarmalarını söyleyecektir. Kendisi de kılıcını çekmiş halde orada oturacak, Teiresias'ı sorgulayana dek aciz ölüleri –duyularını tekrar kazanmasınlar diye- kana yaklaştırmayacaktır. Az sonra bilici gelecek ve ona, gideceği yolu ve ne kadar süreceğini bildirecektir. Bundan sonradır ki Odysseus bereketli suları aşarak evine dönebilecektir (Homeros 2005: 194- 196).

¹³ Gün doğmadan az evvel Kirke'nin eli ile. Odysseus'u, yolculuk için giydiren –kendisi de kuşanmış durumdaki- tanrıça, Hades'e varılınca kurban edilecek olan koç ile koyunu da bizzat getirir.

¹⁴ Arkadaşlarından biri –Elpenor- olmadan. Genç adam, seyahatten önceki akşam fazla şarap içer ve Kirke'nin damından düşerek ölür. Odysseus, bu olayı daha sonra öğrenir.

¹⁵ Kimmerler'in ülkesi de burada imiş. Homeros'a göre, buranın halkı, her daim gecenin karanlığı altında yaşardı.

Tanrıçanın dediği gibi bir çukur kazan yiğit, sunuda bulunduğu ölümlere yalvararak, yurda döner dönmez yerine getireceği adakları sıralar ve önceden gemiden indirmiş oldukları koyunları, az evvel kazmış olduğu çukurun üzerinde keser. Kara kanın¹⁶ akması, çok sayıdaki ruhun burada toplanmasına sebep olur. Onlar çığlık çığlığa ağlarken, Odysseus'un korkudan benzi atar. O sıra arkadaşları da öldürülen hayvanların derilerini yüzüp yakmakta ve tanrılara yalvarmaktadırlar. Yiğidin kendisi de kılıcını çekerek ölümleri kurban çukurundan uzak tutar.

Yaklaşan ilk ruh, Elpenor'un kudur.¹⁷ Arkadaşlarının, cesedini gömmeden bırakmak zorunda kaldıkları¹⁸ genç denizci, Odysseus'a yalvararak¹⁹, Kirke'nin adasına geri döndüğü vakit, kendisi için bir mezar yapmasını ister.²⁰ Az sonra Antikleia'nın²¹ ruhu gelir. Troya'ya giderken sağ bıraktığı annesini, ölümlerin diyarında gören Odysseus'un yüreği acı ile dolsa da –önce Teiresias'ı sorgulaması gerektiğinden- onu da²² kana yaklaştırmaz.

Çok geçmeden Thebaili, elinde altın asası²³ olduğu halde görünür. Odysseus'u tanıyan ve ölümler ülkesine neden geldiğini soran bilici, kurban çukuruna yaklaşarak kandan içer. Kehanetlerini²⁴ aktardıktan sonra da Hades'in evine çekilir.

Teiresias'ın ardından gelip kandan içen ruh, Antikleia'nın ki olur. Odysseus'a, ölümler diyarına nasıl geldiğini²⁵ soran Antikleia, ona, İthake'deki durumdan da²⁶ söz eder. Bu sırada annesini bir kez olsun kucaklamak isteyen yiğit, çok geçmeden bunun mümkün olmadığını fark eder.²⁷

¹⁶ Ya da kirli kan. Homeros Çağı'nda –yaşamın temel unsuru olduğu düşünülen- kan, “kırmızı” ve “kara” olarak nitelendirilirdi. Burada söz konusu olan, “temiz” ve “kirli” kandır. Metnin ilerleyen bölümlerinde “kan” şeklinde ifade edilecektir.

¹⁷ Bkz. 14. dipnot.

¹⁸ Halledilmesi gereken başka işler olduğundan.

¹⁹ Yiğidin karısı (Penelopeia), babası (Laertes) ve oğlu Telemakhos'un adına. Elpenor'un, kandan içmeden konuşabilmesi, cesedinin gömülmemiş olmasıyla ilgilidir. O, bu hayattan tam olarak ayrılmamıştır (Hauge 2013: 67).

²⁰ Tanrılar öfkelenmesin diye. Odysseus, Elpenor'un cesedini silahlarıyla beraber yakacak, deniz kenarına bir tümsek yığacak ve denizcinin küreğini, bu tümseğin üzerine dikecektir.

²¹ Odysseus'un anası. Tanrı Hermes'in oğlu olan Autolykos'un kızı imiş.

²² Az evvel Elpenor'a yaptığı gibi.

²³ Hades'teki kehanet gücünün simgesi. Sağ iken mavi bir asa tutuyormuş (Daubuz 1842: 152).

²⁴ Buna göre, Odysseus'un İthake'ye dönüşü hayli zor olacaktır. Zira o, evvelce yeri sarsan- deniz tanrının (Poseidon) oğlunu (Polyphemos) kör etmişti. Bunun yanında yiğit, arkadaşlarını, Thrinakia adasına (Sicilya) vardıklarında görecekları sığırlara dokunmamaları için uyarmalıdır. Bunlar, her şeyi gören ve duyan güneş tanrının (Helios) sürüleridir. Aksi halde eve –bir yabancınn gemisiyle- tek başına dönecektir. Lakin İthake'ye ulaştığında da birçok sorunla karşılaşacak, malını mülkünü sömüren ve karısına talip olan düşmanlarından intikam alacaktır. Ardından tekrar yola çıkacak, denizi hiç bilmeyen ve yemeklerine hiç tuz koymayan insanların ülkesine varacaktır. Burada karşılaşacağı bir yolcu, yiğidin elindeki küreği, yaba zannedecektir. O vakit Odysseus'un yapması gereken, küreği toprağa gömmek ve Poseidon'a birden çok kurban kesmektir. Ancak bundan sonra sağ salim eve dönebilir. Sonrasında tüm tanrıları kutsal sunularla onurlandıracak olan Odysseus'u, denizden uzak, tatlı bir ölüm bekliyor olacaktır.

²⁵ Okeanos'tan başka diğer büyük nehirlerle korkunç ırmakları aşarak. Bunu başarmak, yaşayanlar için hayli zormuş.

²⁶ Penelopeia'nın kederli halini, Telemakhos'un krallığa sahip çıkışını, Laertes'in mutsuzluğunu ve kendisinin, oğlunun hasretine dayanamayıp öldüğünü.

²⁷ Antikleia'dan da işittiği gibi. Beden, ölümün ardından –ateşin etkisiyle- yanıp kül olurken; ruh, kaçarak kurtulur, kanatlanmış bir düş misali.

Fotoğraf 3. Odysseus ve Teiresias Fotoğraf 4. Odysseus ve Akhilleus

Onlar konuşurken, her biri, bir kahramanın karısı ya da kızı olan kadınlar²⁸ gelir. Odysseus, Persephone'nin yolladığı bu kadınların kurban çukuruna birer birer yaklaşmalarına müsaade ederek, her birinin şeceresini dinler.

Tanrıçanın bu soylu ruhları dağıtmasının ardından, Agamemnon'un²⁹ ruhu yaklaşır. Aigisthos'un³⁰ sarayında kendisiyle birlikte öldürülenler de etrafında toplanmışlardır. Kandan içerek dile gelen –gözyaşları içindeki- Atreusoğlu, Odysseus'a dokunmak ister. Ama eski gücünden eser kalmamıştır. Yiğide, acımasızca öldürüldüğünü anlatan kral, onu, İthake'ye gizlice gitmesi konusunda uyarır. Bunun yanında oğlu Orestes'in³¹ sağ olup olmadığını da öğrenmek ister. Fakat Odysseus bu konuda bir şey bilmemektedir.

Onlar böyle hüzne kapılmış konuşurken, Akhilleus³², Patroklos³³, Antilokhos³⁴ ve Aias'ın³⁵ ruhları yaklaşır. Odysseus'un Hades'e inmeye nasıl cesaret ettiğini merak eden gözü yaşlı Akhilleus, yaşamaya duyduğu özlemi dile getirmekten de geri durmaz.³⁶ Yiğide, babası Peleus ve oğlu Neoptolemos hakkında sorular soran Akhilleus, oğlunun gözü pek bir savaşçı olduğunu³⁷ işitince çok sevinir. Ardından Asphodel Çayırları'ndan³⁸ geçerek

²⁸ Tyro, Antiope, Alkmene, Epikaste (Iokaste), Khloris, Leda, Iphimedeia, Phaidra, Prokris, Ariadne, Maira, Klymene ve Eriphyle.

²⁹ Ya da Atreusoğlu Agamemnon. Mykenai (Miken) kralı. Troya'yı zapt eden Akha ordularının başkomutanı.

³⁰ Agamemnon'un amcaoğlu. Atreusoğlu'nun yokluğunu fırsat bilip –evvelce kovulduğu- Mykenai'a geri dönmüş ve karısı Klytaimestra'yı baştan çıkarmıştı. Sonrasında Troya seferinden dönen kralı birlikte öldürmüşlerdi.

³¹ Klytaimestra'dan olan dört çocuğundan biri. Elektra, İphigeneia ve Khrysothemis kız kardeşleridir.

³² Ya da Peleusoğlu Akhilleus. Phthia kralı. Anası, deniz tanrıçası Thetis imiş.

³³ Akhilleus'un can yoldaşı.

³⁴ Akhalı er.

³⁵ Ya da Telamonoğlu Aias. Cesur savaşçı. Danaolar arasında güzellik ve endamca Akhilleus'tan sonra en üstün oymuş.

³⁶ Odysseus'tan, hükümranlığını, ölümler diyarında da sürdürdüğünü işitince. "Övme bana ölümü şanlı Odysseus... Ölmüşlere hükümdar olacağıma, sağ olaydım da başka bir adamın işçisi olaydım, topraksız zavallı bir çiftçi olaydım..." diyerek.

³⁷ Troya'nın istilası sırasında. Savaşta birçok asker öldüren ama hiç yara almayan genç adam, kente sokulan devasa tahta atın içinde de cesaretiyle göz dolduruyormuş. Harbin ardından –zengin ganimetleriyle- Troya'dan ayrılmış.

uzaklaşır.

Orada bulunan başka ölülerin kederli ruhları da Odysseus'a, sevdiklerine dair sorular yöneltirler. Uzak duran, bir tek Aias'ındır. O, Akhilleus'un silahları için gemilerin yanında düzenlenen yarışmayı³⁹ kazanan yiğide hâlâ kıvgındır. Telamonoğlu'na –tatlı sözlerle- seslenen Odysseus, onu, öfkesine gem vurmaya davet etse de⁴⁰ sessizliğini korumayı tercih eden Aias, Erebos'a gitmek üzere⁴¹ oradan ayrılır.

Odysseus'un ölüer diyarında gördüğü ruhlar arasında Minos⁴² ile Orion'un⁴³ de vardır. Altın asasıyla oturmuş hüküm veren Zeusoglu'nun çevresinde birçok ölü toplanmış durumdadır. Deniz tanrının oğlu ise elinde tunç topuzuyla ava çıkmış, bir zamanlar ıssız dağlarda öldürdüğü vahşi hayvanların ruhlarını, Asphodel Çayıruları'nda kovalamaktadır.

Yiğit, Toprak Ana'dan doğan Tityos'un⁴⁴ yanı sıra Tantalos⁴⁵ ile Sisyphos'un⁴⁶ çektiği korkunç işkencelere de şahit olur. Toprağa uzanmış durumdaki Tityos, ciğerlerini parçalayan iki akbabayı uzaklaştırmayı bir türlü başaramıyordu. Öte yandan Tantalos, susuzlukla boğuşmaktadır. Çenesine kadar yükselen bir göletin içinde durmaktaysa da suyundan bir damla bile içememektedir. Ne zaman eğilse, su çekilmekte, bir tanrı tarafından kurutulmaktadır. O, zengin yapraklı ağaç dallarından sarkan armutlara, narlara, sulu elmalara, tatlı incirlere ve olgun zeytinlere de ulaşmamaktadır. Ne zaman elini uzatıp toplamaya kalksa, bir rüzgâr çıkmakta ve meyveleri karanlık bulutlara doğru sürüklemektedir. Sisyphos ise devasa bir kayayı, bir tepenin zirvesine doğru itmekte lakin koca taş tam doruğa ulaşacakken geri yuvarlanmaktadır. Bu durum sürekli bir hal aldığı için de Sisyphos aynı çabayı durmaksızın sürdürmektedir.⁴⁷

Odysseus, Hades'ten ayrılmadan evvel son olarak Herakles⁴⁸ ile karşılaşır. Lakin

³⁸ Yahut Çiriş otu Çayıruları. Sıradan ruhların gönderildikleri yer.

³⁹ Troya Savaşı'nın ardından. Akhilleus'un ölümünden sonra –demirci tanrı Hephaistos'un yaptığı- silahlarına sahip olmak isteyen komutanlar arasında kavga çıkmış. Thetis'in, Aias'ın almasını istediği silahlar – Agamemnon ve Menelaos yüzünden- Odysseus'a verilince, Telamonoğlu öfkeden çıldırmış. Önce aklını yitirmiş, ardından intihar etmiş.

⁴⁰ Peleusoğlu'nun silahlarını, tanrıların, Argoslular'ın başına sardığı bir bela olarak nitelendirerek. Aias'a, ölümünden duyulan hüznün büyüklüğünü ifade eden yiğit, asıl suçlanması gerekenin –Danaolar'a kin duyan- Zeus olduğunu söyler.

⁴¹ Diğer ölüere katılmak için.

⁴² Zeus ile –Fenike kralı Agenor'un kızı- Europa'nın oğlu. Girit kralı. Öyle adil bir kralmış ki ölümünün ardından Hades'teki üç yargıçtan biri olmuş.

⁴³ Poseidon ile Gaia'dan (Toprak Ana) doğmuş Devasa avcı.

⁴⁴ Ya da dev Tityos. Zeus'un eşi tanrıça Leto'ya saldırmış. Leto o sırada Pytho'ya (Delphoi) gidiyormuş.

⁴⁵ Lydia kralı. Babası Zeus, anası –su perisi- Pluto imiş. Efsaneye göre, birden çok suçu olan Tantalos'un işlediği en büyük cürüm, tanrıları davet ettiği bir yemekte, oğlu Pelops'un etini yiyecek olarak sunmasıdır.

⁴⁶ Efsanevi Korint kralı. Zeus'un, ırmak tanrı Asopos'un kızı olan Aigina'yı kaçırdığını görmüş ve kızın babasına durumu bildirmiş. Karşılığında da kenti için bir su kaynağı istemiş. Bunu öğrenen Zeus, ölüm cini (daimon) Thanatos'u görevlendirerek, Sisyphos'u, Hades'e götürmesini istemiş. Ama Sisyphos, Thanatos'u yakalayıp sıkıca bağlamayı başarmış. Bunun sonucunda insanlar ölmez olmuş. Cini kurtaran Zeus, ona, önce Sisyphos'u almasını emretmiş. Kral, bu kez de karısından, öldüğünde, kendisi için bir cenaze töreni düzenlememesini istemiş. Öyle de olmuş. Hades'in karşısına geldiğinde, geri dönüp karısını cezalandırmak isteyen ve yeryüzüne tekrar dönen Sisyphos, yıllar sonra ölünce, bir daha kaçmasın diye cezalandırılmış.

⁴⁷ Toza toprağa karışmış bir halde, ter içinde.

⁴⁸ Zeus ile Alkmene'nin oğlu. Eşsiz bir güce sahip olan yenilmez kahraman. Bir tanrının oğlu olmakla birlikte – baş tanrıça Hera'nın buyruğu doğrultusunda- kral Eurystheus'un hizmetinde on iki yıl çalışarak on iki zorlu iş başarmış. Bunlardan biri de Hades'in köpeği olan Kerberos'u yeryüzüne kaçırmış. Tanrı Hermes ve tanrıça Athena'nın rehberliğinde bunu başaran Herakles, daha sonra köpeği, ölülerin ülkesine geri götürüp bırakmış.

bu aslında onun görüntüsüdür.⁴⁹ Zira Zeusoğlu o sırada tanrılar arasında düzenlenen bir ziyafete katılmıştır.⁵⁰ Etrafını saran ölülerin, korku içindeki kuşlar misali çığlık çığlığa bağrıştığı –bir gece kadar karanlık olan- Herakles, her an okunu atmaya hazırdır. Öfkeli gözlerle etrafı süzen Zeusoğlu'nun altın sadağı da korkunçtur. Üzeri muhteşem bezemelerle⁵¹ süslenmiş bu okluğun eşi benzeri yoktur. Odysseus'u görür görmez tanıyan gözü yaşlı Herakles, ölüler ülkesine neden geldiğini anlatır, ardından Hades'in evine döner. Orada bir süre daha bekleyen ve eski dönemlerde yaşamış kahramanları, özellikle de tanrılarının oğulları olan Theseus⁵² ile Peirithoos'u⁵³ görmeyi arzu eden Odysseus, onlardan evvel sayısız ölünün ürpertici çığlıklarıyla yaklaşmakta olduğunu görünce, Persephone'nin, iğrenç Gorgon canavarının⁵⁴ başını göndermesinden korkar. Telaşla gemiye döner ve arkadaşlarına da gemiye binip halatı çözmelerini emreder. Kürekçilerin yerlerini almalarıyla birlikte Odysseus'un gemisi, Hades'ten ayrılır.⁵⁵

Fotoğraf 5. Sisyphos

Fotoğraf 6. Herakles ve Kerberos

HOMEROS ÇAĞI'NDA ÖBÜR DÜNYA ALGISINA DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Odysseus'un gözünden gördüğümüz Hades'in krallığında dikkati ilk çeken, bu yerin, yaşayanların dünyasından hayli uzak olmasıdır. Devasa Okeanos'un en uç noktasında

Bir söylenceye göre de ölümünden sonra Zeus tarafından tanrıların diyarı olan Olympos'a götürülmüş ve tanrıça Hebe ile evlenerek ölümsüzlük edinmiş.

⁴⁹ Ya da "eidolon".

⁵⁰ Karısı Hebe ile.

⁵¹ Ayılar, yaban domuzları, parlak gözlü aslanlar, harp, çekişme, katletme ve karmaşadan oluşan. Homeros'un çizdiği bu tablo, Hesiodos'un, "Herakles'in Kalkanı" başlıklı şiirini anımsatır. Şair, Zeusoğlu'nun kalkanının, bu tür tasvirlerle dolu olduğunu söylemişti.

⁵² Efsanevi Atina kralı. Anası –Troizen kralı Pittheus'un kızı- Aithra, babası Atina kralı Aigeus ya da Poseidon imiş. Theseus'u çevreleyen çok sayıda söylenceden biri, Hades'te başından geçenlerdir. Buna göre, kral, dostu Peirithoos ile birlikte –Persephone'yi kaçırmak üzere- ölüler ülkesine gider. Buradaki kayalıklardan biri üzerine oturup biraz dinlenmek ister. Lakin bir daha kalkamaz. Aynı şey, Peirithoos'un da başına gelir. Aylarca bu yarı- karanlığa hapsolan Theseus, sonunda Herakles tarafından kurtarılır. Peirithoos ise bir daha buradan ayrılamaz.

⁵³ Anası –Deioneus'un kızı- Dia, babası Lapithler'in kralı olan İksion yahut Zeus imiş. Ayrıca Bkz. 52. dipnot.

⁵⁴ Yahut Medusa. Toprak Ana ile –kendi başına yarattığı- Deniz Tanrı'dan (Pontos) doğan Phorkys ile Keto'nun üç kızından biri. Korku salan canavar. Yılan saçlı, domuz dişli, tunc elli ve altın kanatlı bu yaratık, kendisine bakarı, taşa çevirmiş.

⁵⁵ Okeanos ırmağı boyunca ilerleyerek.

bulunan ve güneş ışığından hiç pay almayan ölülerin diyarını görmek, hayatta olanlar için neredeyse imkânsızdır. Bununla birlikte Hades'e ulaşmak için ölmüş olmak da yeterli değildir. Ölen kişinin mutlaka bir mezarı olmalıdır.⁵⁶ Bu, aynı zamanda tanrıların arzusuna uymak anlamına da gelir.

Odysseus'un, Hades'te karşılaştığı ruhları tanınması, ölüm sonrasına ilişkin inançlardan bir başkasını imler. Buna göre, ruh, Hades'e uçarken, içinden çıktığı bedenini fiziksel görünümünü bir şekilde muhafaza eder. Lakin hem zihin hem de yaşam gücünü kaybetmiş durumdadır. Ruhun, bu gücü –geçici bir süre için de olsa- tekrar kazanması için, kan içmesi gereklidir.

Agamemnon ve Akhilleus'un ölüler diyarında karşılaştıkları Odysseus'a, geride bıraktıklarına dair sorular sorması ise ruhların, yaşayanların dünyasında olup bitenden bihaber olduğuna işaret eder.

Öte yandan belki de Homeros'un ulaşılabir- ulaşılabir, aydınlık- karanlık, güçlü- güçsüz, bilgi sahibi- bilgisiz karşıtlıklarında şekillenen bu iki dünya, birbirinden çok da farklı olmayabilir. Zira Odysseus'un gördüğü ruhlar arasında –yarı tanrısal kahramanlara ait olup- hayatta iken yaptığı işi hâlâ sürdürmekte olanlarla, ölmeden evvel işlediği suçun cezasını çekenler bulunur. İşte bu görünüm, öbür dünyayı –bir anlamda- yaşayanların dünyasının devamı olarak yorumlamayı mümkün kılar.

Fotoğraf 7. Odysseus Hades'te

VARGI

Homeros'un Odysseia destanının 11. kitabı, her şeyden önce, Eski Yunan'ın öbür dünya algısına dair yazılı ilk örnek olması ile önem taşır. Öte yandan Odysseus'un bilinmeze yaptığı bu seyahatte görüp aktardıkları arasında, Homeros Çağı'nın olduğu kadar öncesinin ve Arkaik Çağ'ın erken döneminin öbür dünya anlayışını yansıtan unsurlar da bulunur.

⁵⁶ Yanı sıra geleneklere uygun düzenlenen bir cenaze töreni.

Vurgulanması gereken bir husus da Homeros'un, Hades'in krallığını betimlerken, buranın genel görünümünü aktarmış olduğudur. Öyle ki bu yer kısaca Hades ile Persephone'nin hükmü altında yaşıyan ölülerin diyarı olarak nitelendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında, Homeros'un öbür dünya tasviri, Romalı şair Vergilius'un Aeneas destanında anlattığı –ve Odysseia'dan izler taşıyan- ölüler diyarından (Dis) hayli farklıdır.

KAYNAKÇA

Daubuz, C. 1842 *A Symbolical Dictionary*, London.

Erhat, A. 1984, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul.

Gören, E. 2007 “Antik Çağ Destan Geleneğinde Ruh ve Öte Dünya”, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 10/ 40: 123- 141.

Hauge, M. R. 2013 *The Biblical Tour Of Hell*, New York.

Homer 2003 *Odyssey* (trans. E. V. Rieu& D. Christopher Rieu), London.

Homeros 2005 *Odysseia* (çev. Azra Erhat, A. Kadir), İstanbul.

Peters, F. E. 2004 *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü* (çev. Hakkı Hünler), İstanbul.

İnternet Kaynakları

URL 1 <http://www.hindawi.com/journals/anemia/2010/857657/>.

Fotoğraflar

URL2 <http://www.picassomio.com/odysseus-sirens-athenian-red-poster-2153883.html>

URL 3 <https://www.tr.wikipedia.org/wiki/Persephone>

URL 4 <http://www.webwinds.com/Odyssey/questions3.html>

URL 5 http://mythopoetry.blogspot.comtr/2014_07_01_archive.html

URL 6 <https://en.wikipedia.org/wiki/Sisyphus>

URL 7 <http://www.perseus.tufts.edu/Herakles/cerberus.html>

URL 8 <https://symbolreader.net/2014/04/14>